

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШІНСЬКОГО»

САЛАМАТІНА Ольга Олександрівна

УДК 81'42:82-94=112.2=161.2

**МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР «ІНТЕРВ'Ю» В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ТА
УКРАЇНОМОВНІЙ ПРЕСІ: ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОЗНАКИ**

10.02.15 – загальне мовознавство

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу Чорноморського державного університету імені Петра Могили, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Науменко Анатолій Максимович,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Тищенко Олег Володимирович,
Рівненський інститут слов'янознавства
Київського славістичного університету,
проректор з наукової роботи

кандидат філологічних наук
Леміш Наталія Євгенівна,
Азовський регіональний інститут управління
Запорізького національного технічного університету,
завідувач кафедри іноземних мов

Захист відбудеться «18» червня 2011 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.05 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «17» травня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. В. Савчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацію присвячено комплексному лінгвістичному дослідженню когнітивного, функціонального і прагматичного аспектів організації мовленнєвого жанру «інтерв'ю» (далі – ЖІ) в сучасній німецькомовній та україномовній пресі. У роботі побудовано концептуальну модель семантики ЖІ за допомогою теорії фреймів; виокремлено й систематизовано функції вербальних композиційних компонентів текстів інтерв'ю з вказівкою на їх домінуючу роль у межах кожного конкретного складника; проаналізовано мовленнєві стратегії і тактики інтерв'юера та респондента німецькомовного й україномовного публіцистичного інтерв'ю, спрямовані на реалізацію комунікативних намірів і прагматичної настанови комунікантів.

Зміщення фокусу наукових пошуків із «іманентної» структури мови на розуміння її як діяльності, що супроводжується ментальними процесами та слугує засобом реалізації інтенцій індивіда, зумовлює актуальність залучення текстів масової інформації до орбіти лінгвістичних досліджень, до розгляду їх структурних і стилістичних відмінностей. Особливий інтерес до публіцистичних текстів пояснюється тим, що їх спрямованість на масового адресата максимально відбиває соціальний комунікативний потенціал та прагматику текстів такого типу. Сучасне мовознавство характеризується тенденцією до лінгвістичного вивчення текстів преси різних жанрів як одного з головних джерел одержання інформації суспільством: газетного спортивного дискурсу (А. В. Кікало), науково-технічного реферату (В. Ю. Миронова), діагностичних новин (D. Maupard) тощо. Однак саме інтерв'ю вважається одним із найяскравіших мовленнєвих жанрів узагалі та публіцистичних зокрема, що сприяють поширенню соціальної інформації на масову й дистантно розташовану аудиторію і мають чітко виражену комунікативну організацію та прагматичний потенціал.

Останнім часом об'єктом аналізу були комунікативно-прагматичні складники ЖІ в аспекті їх моделювання й опису структури та семантики (Г. П. Апалат, М. В. Бутиріна, Н. Є. Гапогченко, М. М. Молчанова, Г. В. Свіщев, С. Ііе, D. O'Connell, Н. Pürer); експресивні, емотивні й оцінні характеристики публіцистичного інтерв'ю (Н. М. Івкова, К. В. Олександренко, І. В. Онищенко, В. Volek); функціонально-стилістичні особливості інтерв'ю преси (М. П. Подолян, В. І. Провоторов, Г. Я. Солганік, S. Heusinger, Ü. Püschel, В. Sandig, Н. Schemann), зокрема у співвідношенні з іншими типами дискурсу (Т. В. Бухінська, В. Г. Кузнєцов, М. М. Пилипинський, W. Fleischer); лінгвокогнітивні ознаки публіцистичного інтерв'ю (Л. Р. Безугла, S. Felix, G. Steen).

Попри наявність різноаспектних досліджень окремих особливостей інтерв'ю преси в низці лінгвістичних традицій у загальному мовознавстві й дотепер залишається нерозв'язаною проблема комплексного лінгвістичного дослідження текстів інтерв'ю, а саме: аналізу лінгвоспецифіки публіцистичного інтерв'ю як мовленнєвого жанру з урахуванням його когнітивних,

функціональних та комунікативно-прагматичних ознак. Саме це і зумовило вибір теми дисертаційної роботи, що ґрунтується на матеріалі сучасної німецькомовної та україномовної преси.

Актуальність дисертаційного дослідження визначається загальною антропоцентричною та функціонально-прагматичною орієнтацією на виявлення комунікативних і структурно-семантичних параметрів організації ЖІ в німецькій та українській мовах, а також важливістю їх лінгвокогнітивного моделювання з огляду на образ і функцію адресанта й адресата, залежно від комунікативного наміру, компетенції респондента, стратегій і тактик спілкування; відсутністю у загальному мовознавстві комплексних досліджень інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси з урахуванням їх когнітивних, функціональних і прагматичних ознак.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах наукової теми кафедри теорії та практики перекладу ЧДУ імені Петра Могили «Мовна картина світу та її відображення у перекладі» (номер державної реєстрації 0104U009413), протокол № 1 (23) рішення вченої ради МДГУ імені Петра Могили від 9 вересня 2004 р.

Мета дисертації полягає у комплексному дослідженні лінгвокогнітивного, функціонального й прагматичного аспектів мовленнєвого жанру «інтерв'ю» в сучасній німецькомовній та україномовній пресі шляхом визначення його змістових, структурних і стилістичних особливостей.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

- висвітлити теоретичні засади дослідження публіцистичного інтерв'ю в мовознавстві та виділити його основні характеристики як типу тексту й мовленнєвого жанру;
- побудувати концептуальну модель семантики інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси за допомогою теорії фреймів;
- виявити й систематизувати функції вербальних композиційних компонентів сучасних німецькомовних та україномовних публіцистичних інтерв'ю залежно від комунікативних завдань і прагматичної мети автора;
- розкрити специфіку взаємодії учасників комунікації в інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси й охарактеризувати мовленнєві стратегії і тактики інтерв'юера та респондента, спрямовані на реалізацію їх комунікативних намірів і прагматичної настанови.

Об'єктом дисертаційного дослідження є тексти інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси.

Предметом дослідження обрано лінгвокогнітивні, функціональні й прагматичні ознаки інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси.

Матеріалом дисертаційного дослідження слугували вилучені шляхом суцільного добору 1030 інтерв'ю: 515 німецькомовних та 515 україномовних, опублікованих у 54 газетах і журналах

за 1998–2010 pp. (Bild der Wissenschaft, Bunte, Der Spiegel, Die Zeit, Österreich Spiegel, Віче, Голос України, Дивослово, Жінка, Український тиждень та ін.).

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано такі методи та прийоми аналізу: *метод лінгвістичного спостереження* дав змогу окреслити публіцистичне інтерв'ю як мовленнєвий жанр, визначити функції вербальних композиційних компонентів інтерв'ю, а також надати характеристику складників його прагматики; *метод семантико-концептуального моделювання*, в межах якого використовувався *фреймовий аналіз*, уможливив розгляд семантичного простору тексту інтерв'ю та побудову його концептуальної моделі; *контекстно-ситуативний* та *прагмасемантичний методи аналізу мовленнєвих актів* сприяли виокремленню мовленнєвих стратегій і тактик колективних авторів інтерв'ю преси; елементи *кількісного аналізу* використано для підрахунку кількісних характеристик застосування мовленнєвих стратегій і тактик інтерв'юером та респондентом, а також домінуючих функцій вербальних складників текстів інтерв'ю; за допомогою елементів *зіставного методу* здійснено порівняння лінгвокогнітивних, функціональних і прагматичних ознак інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що у ньому вперше в українському мовознавстві запропоновано комплексний лінгвістичний аналіз когнітивних, функціональних і прагматичних ознак публіцистичного інтерв'ю на матеріалі німецької та української мов; удосконалено методіку концептуального моделювання текстів шляхом з'ясування фреймово-слотової організації інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси й побудови семантичної класифікації публіцистичних інтерв'ю на її основі; виокремлено і систематизовано функції вербальних композиційних компонентів інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси з вказівкою на їх домінуючу роль у межах кожного конкретного складника; охарактеризовано мовленнєві стратегії й тактики, спрямовані на реалізацію комунікативних намірів і прагматичної настанови інтерв'юера та респондента у сучасних німецькомовних та україномовних публіцистичних інтерв'ю, що сприяє подальшій розробці теоретичних питань прагмалінгвістики.

Результати дисертаційного дослідження є певним внеском у розвиток загального мовознавства, лінгвістики тексту, лінгвостилістики, прагмалінгвістики, когнітивної лінгвістики та комунікативної лінгвістики.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи визначається можливістю їх застосування у викладанні курсів теоретичної граматики німецької та української мов (розділи «Прагматика тексту», «Теорія мовленнєвих актів»), стилістики (розділи «Стилїстика тексту», «Функціональна стилїстика»), когнітивної лінгвістики (розділ «Фреймова семантика»), у спецкурсах із загального мовознавства та теорії комунікації, на практичних заняттях із німецької та української мов, під час написання курсових, дипломних, магістерських і дисертаційних робіт із

загального мовознавства.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення й практичні результати дисертаційного дослідження доповідалися на міжнародних конференціях: III-й Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2009), IV-й Міжнародній науковій конференції «Іноземна філологія у XXI столітті» (Запоріжжя, 2011); регіональній науково-практичній конференції «Міжкультурна германістика в українському контексті» (Миколаїв, 2010); щорічній науково-методичній конференції «Могилянські читання» (Миколаїв, 2007, 2008, 2009, 2010).

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження викладено в семи публікаціях: у шести одноосібних статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України, і в тезах доповіді на науковій конференції.

Структура дисертації. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел (365 позицій) та списку джерел ілюстративного матеріалу (54 позиції).

Повний обсяг дисертації становить 228 сторінок, основний зміст викладено на 175 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито стан досліджуваної проблеми, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт і предмет дослідження, висвітлено наукову новизну, практичне значення здобутих результатів, описано методи та матеріал дослідження, подано інформацію про апробацію одержаних результатів і структуру роботи.

У **розділі 1. «Інтерв'ю як специфічний жанр публіцистики»** виділено основні характеристики публіцистичного інтерв'ю як типу тексту й мовленнєвого жанру.

У роботі висвітлено основні аспекти дослідження ЖІ в мовознавстві (Г. П. Апалат, Н. Є. Гапотченко, М. М. Молчанова, М. Г. Яцимірська, М. Heinemann, Н. Pürer, Н. Schemann) та журналістиці (М. К. Барманкулов, В. Ф. Іванов, С. Н. Ільченко, В. О. Карпенко, Т. В. Шумиліна, Ü. Püschel); встановлено, що публіцистичне інтерв'ю – це різновид актуального, опублікованого у засобах масової інформації тексту, як правило, діалогічної форми, що є результатом мовленнєвої взаємодії журналіста-інтерв'юера і респондента (колективних авторів), спрямованої на передачу, одержання чи обмін інформацією, кінцевою метою якої є здійснення певного впливу на суспільного адресата (читача).

Популярність інтерв'ю як способу текстової організації призвела до появи великої кількості класифікацій текстів такого типу (В. І. Беліков, В. Д. Пельт, М. П. Подолян, Т. В. Шумиліна, J. Chiss, Н. Pürer) та дозволила визначити його загальну класифікаційну рису – *вторинність*,

належність до відкладеної комунікації, оскільки адресант (інтерв'юер і респондент) є віддаленим у часі й просторі відносно масового адресата (читача).

Публіцистичне інтерв'ю постає у дослідженні як *комунікативно-когнітивне* та *ментальне утворення*, засіб утілення ментально-когнітивних почуттів свідомості автора й адекватної інтерпретації їх читачем. Комунікативні інтенції, соціально-рольові та комунікативно-рольові характеристики, соціально-психологічні риси інтерв'юера і респондента визначають функціонально-структурну та змістову специфіку інтерв'ю преси, що, з одного боку, звернені до зовнішньої ситуації комунікації, а з іншого – до ментальної сфери комунікантів (О. С. Кубрякова). Крім того, для здійснення адекватного інформаційного обміну в тексті інтерв'ю колективному автору необхідно врахувати потенційні когнітивно-інтелектуальні задатки уявного читача.

У дисертаційній роботі текст інтерв'ю представлено як цілісну систему елементів комунікації, що об'єднані з комунікативними намірами його колективних авторів для досягнення певної прагматичної настанови (Н. Є. Гапотченко). *Інформативний комунікативний намір журналіста-інтерв'юера* реалізується у створеній ним частині публіцистичного інтерв'ю (в основному і другорядному заголовках, вступній частині, питальних мовленнєвих актах, елементах текстоформування тощо). Але разом із тим, саме інтерв'юер суттєво впливає на хід інтерв'ю, а тому й на процес реалізації комунікативного наміру респондента, оскільки спрямовує усне інтерв'ю та вибудовує відповідний текст у пресі. У цьому полягає *спонукальний комунікативний намір інтерв'юера*. *Інформативний комунікативний намір респондента* виражається у наданні інтерв'юерові, а також читачеві, від імені якого виступає журналіст-інтерв'юер, суб'єктивної та об'єктивної інформації з певних питань інтерв'ю. *Прагматична настанова колективних авторів* інтерв'ю преси полягає в тому, щоб шляхом надання інформації тексту спонукати читача до висновків, які визначатимуть його подальшу позицію щодо суспільних, політичних, економічних, культурних та інших подій, реалізацію соціальних учинків тощо. Комунікативні наміри інтерв'юера і респондента та прагматична настанова впливу на масового адресата-читача зумовлюють відбір конкретних мовних засобів під час створення тексту інтерв'ю в пресі.

Вимога здійснення впливу, який повинен призвести до зміни психологічного стану адресата, його знань та думок, і, нарешті, до соціальної діяльності, дозволила визначити таку специфічну особливість інтерв'ю преси, як його *експресивний характер*, а необхідність швидкої передачі суспільно важливої інформації – *нейтральність* або *стандарт* (В. Г. Костомаров). Стандарт зумовлює типовість організації текстів інтерв'ю на різних рівнях (лексико-граматичному, стилістичному, структурному), а експресивність виявляється важливим чинником реалізації їх прагматичної функції, оскільки експресивні риси є допоміжними у здійсненні комунікативних намірів та прагматичної настанови авторів інтерв'ю.

У розділі 2. «Когнітивний аналіз семантичного простору інтерв'ю в сучасній

німецькомовній та україномовній пресі» за сучасними когнітивними методиками з'ясовано фреймово-слотову організацію ЖІ німецькомовної та україномовної преси й побудовано на її основі семантичну класифікацію публіцистичних інтерв'ю.

Для когнітивного аналізу семантичного простору інтерв'ю використано модель «семантична капсула» (Е. Я. Мороховська), що надала змогу виокремити у публіцистичному інтерв'ю ядрову та периферійну семантичні зони. Оскільки ядрова зона такого типу тексту описує стереотипну ситуацію, це дозволило застосувати для окреслення його семантики поряд із моделлю «семантична капсула» також фреймове моделювання.

Для моделювання семантичного ядра інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси у дослідженні використано сценарій, що ґрунтується на предметно-центричному фреймі (С. А. Жаботинська), де центральними слотами виступають *JEMAND (ХТОСЬ)* і *MACHT ETWAS (РОБИТЬ ЩОСЬ)*.

Аналіз мовного матеріалу дозволив вивести такі варіанти заповнення слотів:
 1) *DER BEFRAGTE MACHT ETWAS (21,36%) / РЕСПОНДЕНТ РОБИТЬ ЩОСЬ (19,42%)*;
 2) *SOLCHER BEFRAGTE MACHT ETWAS (78,64%) / ТАКИЙ РЕСПОНДЕНТ РОБИТЬ ЩОСЬ (80,58%)*, що свідчить про обов'язковість слотів *DER BEFRAGTE (РЕСПОНДЕНТ)* і *MACHT ETWAS (РОБИТЬ ЩОСЬ)* та факультативність слоту *SOLCH (ТАКИЙ)*. Не зважаючи на це, сценарії зі слотом *SOLCH (ТАКИЙ)* використовуються у публіцистичних інтерв'ю обох досліджуваних мов найчастіше.

Оскільки центральна позиція у сценарії текстів інтерв'ю як німецькомовної, так і україномовної преси належить слоту *DER BEFRAGTE (РЕСПОНДЕНТ)*, під час дослідження виокремлено його основні складники: **der Name/ ім'я** – *Benazir Bhutto* або *Андрій Шевченко*; **das Amt/ посада** – *Lennart Johansson, Uefa-Präsident* або *генеральний директор Укранероруху Юрій Чередніченко*; **die Tätigkeit/ під заняття** – *Polemiker und Schriftsteller Karl-Markus Gauß* або *актор Богдан Ступка*.

Слот *SOLCH (ТАКИЙ)* включає складники: **das Alter/ вік** – *Toni Garrn, 16* або *Ігор Гаврилович Побірченко, 87 років*; **das Alter und der Familienstand/ вік і родинний стан** – *Arnold, 36, und ledig...* або *Ернест Грамацький, 37 років, неодружений*; **die Leistungen/ досягнення** – *der plastische Chirurg aus Los Angeles, der fünf Artikel nach dem Thema "Botox" geschrieben hat* або *автор трьох детективних романів*; **das Aussehen/ зовнішність** – *der gut aussehende Bursche mit einem weichen Händedruck* або *допитливий, навіть колючий погляд з-під майже брежнєвських брів*; **die Charakteristik/ характеристика** – *der erfolgreichste der rechten Führer Europas* або *доктор, який «заспокоював» українців під час епідемії грипу А/Н1Н1*.

Слот *MACHT ETWAS (РОБИТЬ ЩОСЬ)* представлений двома підвидами: *BERICHTET ETWAS (ПОВІДОМЛЯЄ ЩОСЬ)* та *MEINT ETWAS (ВВАЖАЄ ЩОСЬ)*. Слот *BERICHTET ETWAS (ПОВІДОМЛЯЄ ЩОСЬ)* розкриває реальні події або факти, повідомлені респондентом:

Uni-Kurier: *Wie lange sind Sie schon in Wien?*

Baboi Rafael: *Erst seit einem Monat* (Uni-Kurier, 3/2007).

У слоті *MEINT ETWAS (ВВАЖАЄ ЩОСЬ)* розглядаються погляди респондента з питання, що обговорюється в інтерв'ю:

Віче: *А як, на Ваш погляд, має розвиватися сама Одеса?*

Микола Скорик: *У нас є своя «родзинка», свій колорит, і сьогодні ми маємо йти прагматичним, раціональним шляхом усебічного розвитку всіх ресурсів Одеси й регіону* (Віче, 11/2010). Запитання зі вставною конструкцією *на Ваш погляд* свідчить про те, що респондент не має прямого доступу до інформації або точних знань про об'єкт обговорення.

Залежно від наповнення слоту *MACHT ETWAS (РОБИТЬ ЩОСЬ)* виокремлено три види інтерв'ю преси, розглянуто основні ознаки вказаних видів та їх складників на прикладі німецької та української мов, а також побудовано сценарії, що описують семантичне ядро таких текстів. Так, текст *das Interview-Benachrichtigung* (31,07%)/ *інтерв'ю-повідомлення* (32,81%) розкриває повідомлену респондентом фактичну інформацію, а його семантичне ядро описується за допомогою сценарію: *[SOLCHER] BEFRAGTE BERICHTET ETWAS ([ТАКИЙ] РЕСПОНДЕНТ ПОВІДОМЛЯЄ ЩОСЬ)*. Текст *das Interview-Ansicht* (34,17%)/ *інтерв'ю-погляд* (31,07%) розкриває погляди респондента з певних питань, що обговорюються в інтерв'ю, його семантику слід описати сценарієм: *[SOLCHER] BEFRAGTE MEINT ETWAS ([ТАКИЙ] РЕСПОНДЕНТ ВВАЖАЄ ЩОСЬ)*. Текст *das Interview-Benachrichtigung mit der Meinungsäußerung* (34,76%)/ *інтерв'ю-повідомлення з вираженням погляду* (36,12%) розкриває повідомлення і погляди респондента, семантичне ядро такого тексту описує сценарій: *[SOLCHER] BEFRAGTE BERICHTET ETWAS, MEINT ETWAS ([ТАКИЙ] РЕСПОНДЕНТ ПОВІДОМЛЯЄ ЩОСЬ, ВВАЖАЄ ЩОСЬ)*.

Кожен із окреслених видів інтерв'ю поділено на підвиди: *die Beschreibung/ опис* та *die Uneinigkeit/ незгода*. В інтерв'ю-незгоді семантичний складник виражений фреймами, до яких входять складники *JEMAND MACHT FALSCH/ ETWAS FUNKTIONIERT FALSCH (ХТОСЬ/ ЩОСЬ ДІЄ НЕ ТАК)* і *JEMAND MUß AUF DIESE WEISE MACHEN/ ETWAS MUß AUF DIESE WEISE FUNKTIONIEREN (ХТОСЬ/ ЩОСЬ МАЄ ДІЯТИ ТАК)*, що вказують на причину незгоди та шляхи її усунення. В інтерв'ю-описі інтерв'юер намагається створити характеристику респондента на основі його повідомлення або поглядів стосовно багатьох подій і фактів.

У роботі проведено аналіз периферійної зони публіцистичного інтерв'ю, яка нашаровується на його семантичне ядро і містить додаткову інформацію. Дослідження фактичного матеріалу уможливило визначення та зіставлення частоти вживання тематичних складників периферійної зони інтерв'ю преси у німецькій та українській мовах, до яких належать:

der Interviewer (81,55%)/ *інтерв'юер* (73,01%), *der Befragte* (84,66%)/ *респондент* (76,50%) та *der Experte* (52,04%)/ *експерт* (43,11).

У розділі 3. «Функціональний підхід до структури інтерв'ю в сучасній німецькомовній та україномовній пресі» виявлено й систематизовано функції вербальних композиційних компонентів сучасного публіцистичного інтерв'ю на матеріалі німецької та української мов.

Результат аналізу мовного матеріалу дозволив визначити основні вербальні й невербальні, а також обов'язкові та факультативні композиційні складники сучасного публіцистичного інтерв'ю, кожен із яких має певне функціональне навантаження залежно від прагматичної мети автора. У роботі виокремлено види основних заголовків інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси за характером їх співвідношення з корпусом тексту (*der Titel-Zusammenfassung/ заголовок-резюме*, *der Titel-Zitat/ заголовок-цитата*, *der Titel-Aufruf/ заголовок-заклик*, *der Titel-Hauptgedanke/ заголовок-головна думка*) та за ступенем інформативності (*informativ/ інформативний*, *teilweise informativ/ частково інформативний*, *nicht informativ/ неінформативний*). Вони представлені широким спектром мовленнєвих актів (констативом, квеситивом, директивом) і різними одиницями синтаксичного мовного рівня (простим односкладним, простим двоскладним або складним реченням).

Основні заголовки (нім.: 99,42%; укр.: 98,25%) виконують **інформативну, номінативну й розділову** функції, оскільки заголовок будь-якого публіцистичного інтерв'ю містить у собі певну інформацію, називає предмети або явища об'єктивної дійсності та допомагає відокремити вказаний текст інтерв'ю від інших текстів. У випадках, коли основні заголовки інтерв'ю мають інформативний або частково інформативний характер, вони здійснюють **орієнтувальну, прогнозуючу, інтерпретативну** функції (нім.: 43,11%; укр.: 66,02%), одержуючи можливість спрогнозувати і пояснити зміст основної частини інтерв'ю.

Коли заголовок відсутній (нім.: 0,58%; укр.: 1,75%), орієнтувальну функцію беруть на себе фотознімки, ілюстрації та вступна частина. Однак відсутність заголовка не є характерною рисою публіцистичних інтерв'ю.

Функція **впливу** (нім.: 99,42%; укр.: 98,25%) притаманна всім основним заголовкам інтерв'ю преси і включає **рекламну** (нім.: 19,03%; укр.: 21,94%), **фатичну** (нім.: 38,06%; укр.: 26,02%), **волюнтативну** (нім.: 20%; укр.: 26,02%), **оцінну** (нім.: 22,33%) та **експресивно-апелятивну** (укр.: 24,27%) функції. Заголовки з рекламною функцією покликані зацікавити читача, рекламуючи певну ідею інтерв'ю. Мета фатичної функції – привабити читача, привернути його увагу до інтерв'ю. Волюнтативна функція виражає волевиявлення, спонукання адресата до дії. Оцінна функція є характерною для основних заголовків інтерв'ю сучасної німецькомовної преси, виражаючи ставлення автора до змісту тексту; експресивно-апелятивна притаманна заголовкам сучасного україномовного інтерв'ю та сприяє виклику в читача сильних емоцій і відповідної

реакції.

Основним заголовком-цитатою неінформативного типу, вираженим констативним мовленнєвим актом, що є простим двоскладним реченням, виступає *“Meine Lehrer waren geschockt”* (EINSTIEG Abi, 11/2009). Заголовок є цитатою Джо Робінзона, переможця конкурсу молодих гітаристів. Юнак розповідає в інтерв'ю про своє рішення покинути навчання у школі та про ставлення до цього шкільних друзів і вчителів. Такий заголовок не несе інформації щодо теми інтерв'ю, не вказує на респондента і не формує в адресата правильної гіпотези щодо змісту тексту. Головна функція заголовку – фатична.

Другорядні заголовки (нім.: 78,06%; укр.: 47,96%) характеризуються комунікативною спрямованістю на: а) респондента; б) тему інтерв'ю; в) респондента та тему інтерв'ю; г) інтерв'юера, респондента та тему інтерв'ю. Всі вони виконують *прогнозуючу* й *атрактивну* функції, тобто приваблюють читача, передбачаючи основний зміст інтерв'ю.

Другорядний заголовок інтерв'ю *«Синергетичний ефект»* (Український адвокат, 1(41)/2010) спрямований на тему розмови і прогнозує основний зміст інтерв'ю: *Адвокати можуть зростати і на підприємствах – доводить досвід нашого співрозмовника.*

Вступна частина текстів інтерв'ю (нім.: 72,04%; укр.: 82,13%) охоплює інформацію про: а) респондента; б) час і місце інтерв'ю; в) проблему інтерв'ю та виконує *орієнтувальну, ознайомлювальну, проспективну, інтегруючу* й *атрактивну* функції. Вона прогнозує зміст основної частини інтерв'ю у випадку, коли основний і другорядний заголовки мають неінформативний характер або взагалі відсутні; приваблює читача та слугує перехідним етапом від заголовка до основної частини тексту.

Вступна частина інтерв'ю *“Im Angesicht des Lebens”* (GQ, 8/2010) має такий вигляд: *Ein silbernes Kreuzifix, Dutzende Türmchen von Medikamentenschachteln, eine afrikanische Hasenmaske, ein Kissen auf dem Boden – die Wohnung von Christoph Schlingensief, 49, in Berlin. Auf das Kissen setzt er sich, schwer atmend. Bekanntermaßen hat Schlingensief Krebs. Und nur noch einen Lungenflügel. Was er außerdem nicht hat: Zeit zu sterben. Er baut in Burkina Faso ein Operndorf mit dem Festspielhaus, gerade tourt er mit seiner Afrika-Oper “Via Intolleranza II” durch Europa.*

Це констативне повідомлення, що містить інформацію про респондента, місце проведення інтерв'ю та проблему. Розмова з журналістом-інтерв'юером відбувається вдома у Крістофа Шлінгензіфа, хворого на рак засновника оперного театру, з яким він гастролує Європою. Оскільки основний заголовок є неінформативним, вступна частина передбачає основний зміст інтерв'ю, що полягає в обговоренні творчої діяльності Крістофа попри хворобу.

Текстам інтерв'ю сучасної україномовної преси притаманна антикульмінація (21,75%) – розташування найбільш важливої інформації на початку тексту, у вступі, з метою впливу на нейтрального або незацікавленого читача та переконання його дочитати текст до кінця.

Основна частина (нім.: 100%; укр.: 100%) є обов'язковим вербальним компонентом публіцистичного інтерв'ю. Вона передає головний зміст інтерв'ю і виконує функції *інформування* та *впливу*.

Загальною функцією посилення на інтерв'юера (нім.: 90,10%; укр.: 94,17%) є *інформування* адресата-читача з питань того, хто саме провів відповідне інтерв'ю та вербалізував його матеріал. Залежно від позитивного, негативного або нейтрального ставлення читача до інтерв'юера цей структурний складник може виконувати *адресатно-рецептивну* (нім.: 19,03%; укр.: 14,95%), *адресатно-резистивну* (нім.: 1,17%; укр.: 3,11%) або *нейтральну* (нім.: 69,90%; укр.: 76,11%) функцію. А залежно від розташування на початку чи в кінці тексту посилення на інтерв'юера одержує *проспективну* функцію (нім.: 33,98%; укр.: 20%), спрямовуючи подальше розгортання змісту інтерв'ю, або *підсумкову* (нім.: 56,12%; укр.: 74,17%).

У газеті «Голос України» посилення на інтерв'юера зазвичай подається в кінці тексту інтерв'ю і виконує нейтральну та підсумкову функції: *Бесіду вів Василь Нитка* (Голос України, 184(4934)/2010).

Незважаючи на те, що компоненти композиційної структури інтерв'ю преси є зазвичай поліфункціональними, у роботі вдалося підкреслити домінуючу роль тієї чи іншої функції кожного вербального складника і надати порівняльну характеристику функціональних особливостей ЖІ у досліджуваних мовах.

У розділі 4. «Прагматичні особливості інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси» розкрито специфіку взаємодії учасників комунікації в інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси й охарактеризовано мовленнєві стратегії і тактики інтерв'юера та респондента, спрямовані на реалізацію їх комунікативних намірів і прагматичної настанови; зроблено порівняльний аналіз особливостей використання вказаних стратегій і тактик у досліджуваних публіцистичних виданнях.

Оскільки під час інтерв'ю респондент та інтерв'юер переслідують свої явні (вербальні) й приховані цілі, вони застосовують конфліктні або неконфліктні мовленнєві тактики, що є складовими частинами їх прагматичних стратегій. Інтерв'юер дотримується неконфліктних стратегій спілкування. Залежно від своєї прагматичної мети він може використовувати *стратегію одержання інформації від респондента* або *стратегію вираження точки зору*, що надає привілей власній позиції інтерв'юера з проблеми, яку він просить респондента прокоментувати.

Стратегію одержання інформації від респондента застосовано в усіх досліджуваних текстах інтерв'ю; вона представлена низкою тактик. «*Direkte Frage*»/ «*пряме запитання*» є найбільш уживаною тактикою інтерв'юера і використовується з метою одержання фактичної інформації або поглядів респондента з проблеми, що обговорюється в інтерв'ю; «*verborgene Frage*»/ «*приховане запитання*» уможливорює здобуття необхідних відомостей без розкриття прямих намірів

інтерв'юера. Особливість тактики *“verborgene Frage”/ «приховане запитання»* у сучасному україномовному публіцистичному інтерв'ю полягає в її провокаційному характері: сумнівне або спірне твердження інтерв'юера викликає негативні емоції з боку респондента та провокує його на надання у відповідь великого обсягу інформації. Тактика *“gemeinsame Prognostizierung”/ «спільне прогнозування»* сприяє спільній інтерпретації і передбаченню розвитку подій в інтерв'ю учасниками комунікації. Тактика *“die Umgestaltung”/ «перевтілення»* поєднується з тактикою *“direkte Frage”/ «пряме запитання»* та дозволяє інтерв'юеру одержати максимум інформації завдяки штучно встановленому розриву в знаннях між ним і респондентом. Тактика *“die Versetzung”/ «перенесення»* може поєднуватися з тактикою *“direkte Frage”/ «пряме запитання»* або *“verborgene Frage”/ «приховане запитання»* і вживається, якщо мовленнєвий хід інтерв'юера містить негативну інформацію про співрозмовника, яку він має підтвердити або спростувати. За допомогою тактики *“die Versetzung”/ «перенесення»* інтерв'юеру сучасної німецькомовної преси вдається блокувати негативне ставлення до себе з боку респондента та залишати позитивну самопрезентацію. Інтерв'юер сучасної україномовної преси знімає з себе відповідальність за будь-яку негативну інформацію в інтерв'ю, переклавши її на інших осіб.

Стратегія вираження точки зору інтерв'юера є більш характерною для сучасного німецькомовного публіцистичного інтерв'ю, що пояснюється її неконфліктним спрямуванням. Тактика *“die Annäherung”/ «зближення»* сприяє досягненню неформального реєстру під час спілкування й полегшенню взаємодії комунікантів; *“die Umsicht”/ «обачливість»* приховує обізнаність інтерв'юера з неприємними фактами, пов'язаними з респондентом; тактика *“die Meinungsäußerung”/ «вираження думки»*, згідно з якою думка респондента передує точці зору інтерв'юера, залишає останнє слово саме за інтерв'юером і надає йому контроль над ходом інтерв'ю. Якщо повідомлення респондента є конкретним, особистим, то інтерв'юер може вдатися до тактики *“die Verallgemeinerung”/ «узагальнення»* та зробити повідомлення придатнішим для інтерв'ю. Якщо відповідь респондента є дуже узагальненою, він застосовує тактику *“die Konkretisierung”/ «конкретизація»*.

Респондент завжди дотримується конфліктної або неконфліктної *мовленнєвої стратегії надання інформації*, що пов'язано з бажанням чи небажанням надати інтерв'юеру суспільно важливу інформацію. Іноді респондентом застосовується конфліктна або неконфліктна *стратегія вираження власної точки зору*, що розкриває його позитивне чи негативне ставлення до твердження інтерв'юера.

Неконфліктна *стратегія надання інформації* пов'язана з готовністю респондента повідомити про факти або про свої погляди з будь-якої проблеми. Тактика *“direkte Antwort”/ «пряма відповідь»* забезпечує надання інтерв'юеру необхідної інформації з теми, яку він порушує. Тактика *«випереджувальна відповідь»* є характерною для україномовних інтерв'ю і спрямована на надання

інформації випереджаючого характеру: респондент ніби ставить себе на місце інтерв'юера, щоб встановити, яку додаткову інформацію щодо окресленої в запитанні ситуації було б цікаво знати інтерв'юеру. Тактика *“verbreitete Antwort”/ «поширена відповідь»* уживається за умови, якщо респондент не може або не бажає дати пряму відповідь «так» чи «ні» на запитання інтерв'юера та відповідає більш докладно. Тактика *“die Verwaltung”/ «керування»* полягає в обміні ролями між інтерв'юером і респондентом, тобто у припущенні респондентом можливості зміни ролі слухача на роль мовця. Вона вживається у сучасних німецькомовних публіцистичних інтерв'ю з метою обґрунтування респондентом своєї відповіді та надання якомога більше інформації про себе. Респондент україномовного публіцистичного інтерв'ю намагається таким способом керувати інтерв'юером і спрямовувати хід інтерв'ю.

Конфліктна стратегія надання інформації інтерв'юеру пояснюється небажанням респондента обговорювати певну проблему. Тактика *“die Verweisung auf die ungehörige Frage”/ «азначення недоречності запитання»* застосовується респондентом для ухилення від відповіді на запитання, вказуючи на його недоречність у певній ситуації спілкування. Тактика *“kurze Antwort”/ «коротка відповідь»* демонструє небажання респондента підтримувати розмову на запропоновану тему шляхом використання неповної відповіді на запитання; *“die Gegenfrage”/ «зустрічне запитання»* дозволяє респонденту віддалити момент відповіді на небажане запитання, ігноруючи його зміст і запитуючи у відповідь. Тактика *“das Ignorieren”/ «ігнорування»* також сприяє уникненню прямої відповіді на запитання: респондент наполягає на тому, що він уже задовольнив цікавість інтерв'юера своєю попередньою реплікою.

Неконфліктна стратегія вираження точки зору респондента демонструє його позитивне ставлення до повідомлення інтерв'юера за допомогою: тактики *“direkte Korrelation”/ «пряма кореляція»*, що відображає повний збіг інтенцій партнерів із діалогу; тактики *“die Erklärung”/ «пояснення»*, що полягає у поясненні респондентом явища, на яке вказує інтерв'юер. Тактики *“konkretisierte Erklärung”/ «конкретизуюче пояснення»* та *“verallgemeinerte Erklärung”/ «узагальнююче пояснення»* полягають у тому, що респондент пояснює вихідну репліку інтерв'юера, конкретизуючи або узагальнюючи її зміст.

Більш характерною для сучасного україномовного публіцистичного інтерв'ю є конфліктна мовленнєва стратегія вираження точки зору респондента. Вона відображає негативне ставлення респондента до репліки інтерв'юера за допомогою тактики *“die Entgegensetzung”/ «протиставлення»*, що поділяється на підвиди: *“vollständige Nichtübereinstimmung”/ «повна невідповідність»* і *“teilweise Nichtübereinstimmung”/ «часткова невідповідність»*. Вони виражають повну або часткову незгоду з твердженням інтерв'юера. Тактика *“die Erklärung der Uneinigkeit”/ «пояснення незгоди»* надає причину незгоди респондента з реплікою інтерв'юера. Тактика *“verschobene Antwort”/ «зміщена відповідь»* базується на сукупності мовленнєвих

прийомів, спрямованих на зміщення вектора реагування у бік ухилення від ведення розмови на неприємну для респондента тему, та пов'язана з неадекватною інтерпретацією комунікативного наміру інтерв'юера, у результаті чого порушується логічний хід інтерв'ю. Тактика *“die Verweisung auf die ungehörige Aussage”/ «зазначення недоречності висловлювання»* спрямована на експлікацію недоречності, абсурдності змістових і формальних параметрів репліки інтерв'юера. Метою респондента є припинення розмови на певну тему або зміна її перспективи. Під тактикою *“das Schweigen”/ «мовчання»*, що є нехарактерною для публіцистичного інтерв'ю, розуміємо комунікативно значуще мовчання, яке виконує певну знакову функцію у вербальній комунікації.

Аналіз результатів дослідження довів, що вказані тактики і стратегії зумовлені прагненням інтерв'юера та респондента реалізувати свої комунікативні наміри і прагматичну настанову в текстах інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси.

У **висновках** сформульовано основні підсумки проведеного дисертаційного дослідження й окреслено перспективи подальших наукових студій із зазначеної проблематики.

ВИСНОВКИ

Одержані результати дослідження дають підстави для таких висновків:

Публіцистичне інтерв'ю – це різновид актуального, опублікованого у засобах масової інформації тексту, як правило, діалогічної форми, що має чітко виражену комунікативну організацію і прагматичний потенціал, оскільки є результатом мовленнєвої взаємодії журналіста-інтерв'юера та респондента (колективних авторів), спрямованої на передачу, одержання чи обмін інформацією, кінцевою метою якої є здійснення певного впливу на суспільного адресата (читача). Віддаленість інтерв'юера і респондента відносно масового читача зумовила вторинність як важливу рису інтерв'ю.

Когнітивний аналіз семантичного простору інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси здійснено за допомогою моделі «семантична капсула», що окреслює стереотипну ситуацію, дозволяючи застосувати для семантичної характеристики публіцистичного інтерв'ю фреймове моделювання. Залежно від того, чи відображає інтерв'ю повідомлення респондента про факти, чи розкриває його погляди стосовно певної проблеми, виокремлено такі види текстів інтерв'ю преси: *das Interview-Benachrichtigung/ інтерв'ю-повідомлення ([SOLCHER] BEFRAGTE BERICHTET ETWAS/ [ТАКИЙ] РЕСПОНДЕНТ ПОВІДОМЛЯЄ ЩОСЬ)*; *das Interview-Ansicht/ інтерв'ю-погляд ([SOLCHER] BEFRAGTE MEINT ETWAS/ [ТАКИЙ] РЕСПОНДЕНТ ВВАЖАЄ ЩОСЬ)*; *das Interview-Benachrichtigung mit der Meinungsäußerung/ інтерв'ю-повідомлення з вираженням погляду ([SOLCHER] BEFRAGTE BERICHTET ETWAS, MEINT ETWAS/ [ТАКИЙ] РЕСПОНДЕНТ ПОВІДОМЛЯЄ ЩОСЬ, ВВАЖАЄ ЩОСЬ)*. Кожен із окреслених видів публіцистичних інтерв'ю

має підвиди: *die Beschreibung/ опис* (мета інтерв'юера – створити характеристику респондента на основі його повідомлення або поглядів стосовно багатьох подій чи фактів) та *die Uneinigkeit/ незгода* (респондент повідомляє або має точку зору стосовно якоїсь однієї проблеми). Результати аналізу мовного матеріалу дозволили визначити, що повідомлення з вираженням поглядів респондента використовуються у текстах інтерв'ю частіше, ніж тільки погляди або тільки повідомлення респондента.

Тематичними складниками периферійної зони інтерв'ю преси у німецькій та українській мовах виступають: *der Interviewer/ інтерв'юер*, *der Befragte/ респондент* та *der Experte/ експерт*. Найбільше додаткової інформації в інтерв'ю як німецькомовної, так і україномовної преси містить складник *der Befragte/ респондент*, оскільки відомості про респондента зазвичай збираються інтерв'юером попередньо з різноманітних джерел і відображаються у самому інтерв'ю. Тематичний складник *der Interviewer/ інтерв'юер* згадується у публіцистичному інтерв'ю не так часто, в основному читач дізнається про ім'я та прізвище інтерв'юера, а також про видання, на яке він працює. Найменшу кількість додаткової інформації забезпечує тематичний складник *der Experte/ експерт*.

Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що публіцистичне інтерв'ю – це мовна одиниця, яка виступає в композиційному плані як відносно завершена ділянка комунікації, що організована та структурована за визначеними правилами і має певне функціональне навантаження залежно від прагматичної мети автора. Незважаючи на те, що компоненти композиційної структури інтерв'ю преси зазвичай є поліфункціональними, у дослідженні підкреслено домінуючу роль тієї чи іншої функції в межах кожного вербального складника. Основний заголовок публіцистичного інтерв'ю виконує інформативну, номінативну та розділову функції. У випадках, коли він носить інформативний або частково інформативний характер, основний заголовок здійснює орієнтувальну, прогнозуючу, інтерпретативну функції. Серед функцій, що виконує основний заголовок інтерв'ю, важливе місце посідає впливова, яка є характерною для всіх інтерв'ю преси. Вона включає: рекламну, фатичну, волюнтативну, оцінну (в інтерв'ю сучасної німецькомовної преси), експресивно-апелятивну (в інтерв'ю сучасної україномовної преси) функції. У випадках, коли заголовок відсутній, що не є характерним для публіцистичного інтерв'ю, орієнтувальну функцію беруть на себе фотознімки, ілюстрації та вступна частина. Другорядний заголовок виконує прогнозуючу й атрактивну функції. Вступна частина тексту інтерв'ю здійснює орієнтувальну, ознайомлювальну, проспективну, інтегруючу та атрактивну функції. Основна частина є обов'язковим вербальним компонентом публіцистичного інтерв'ю і виконує функції інформування та впливу. Загальною функцією посилення на інтерв'юера є інформування. У залежності від ставлення читача до інтерв'юера цей структурний складник може здійснювати адресатно-рецептивну, адресатно-резистивну або нейтральну функцію. А в залежності від

розташування на початку чи в кінці тексту – проспективну або підсумкову. Нейтральна та підсумкова функції є переважними у текстах інтерв'ю обох досліджуваних мов.

Вимога здійснення впливу на масового читача створила таку специфічну особливість публіцистичного інтерв'ю, як його експресивний характер, що є важливим чинником реалізації прагматичної функції тексту інтерв'ю, оскільки експресивні риси сприяють виконанню комунікативних намірів і прагматичної настанови його колективних авторів. Комунікативними намірами інтерв'юера є спонукальна та інформативна форми комунікації, а респонденту притаманний комунікативний інформативний намір. Комунікативні наміри колективних авторів інтерв'ю преси і прагматична настанова впливу на масового адресата-читача зумовлюють відбір конкретних мовних засобів впливу та прагматичних стратегій і тактик інтерв'юера й респондента під час інтерв'ю.

Інтерв'юер завжди дотримується неконфліктних стратегій спілкування. Залежно від прагматичної мети він може застосовувати *стратегію одержання інформації від респондента* або *стратегію вираження власної точки зору*. *Стратегія одержання інформації від респондента* є характерною для всіх досліджуваних текстів інтерв'ю і представлена тактиками “*direkte Frage*”/ «пряме запитання» та “*verborgene Frage*”/ «приховане запитання», що поєднуються з тактиками “*die Umgestaltung*”/ «перевтілення» і “*die Versetzung*”/ «перенесення», ця стратегія також представлена тактикою “*gemeinsame Prognostizierung*”/ «спільне прогнозування». Тактики “*die Annäherung*”/ «зближення», “*die Umsicht*”/ «обачливість», “*die Meinungsäußerung*”/ «вираження думки», “*die Verallgemeinerung*”/ «узагальнення» та “*die Konkretisierung*”/ «конкретизація» є складовими частинами прагматичної *стратегії вираження точки зору інтерв'юера*, що надає привілей його власній позиції з проблеми, яку він просить респондента прокоментувати.

Респондент завжди дотримується конфліктної або неконфліктної мовленнєвої *стратегії надання інформації*. Це пов'язано з бажанням чи небажанням надати інтерв'юеру суспільно важливу інформацію. Іноді респондент застосовує конфліктну або неконфліктну мовленнєву *стратегію вираження власної точки зору*, що відображає його позитивне чи негативне ставлення до твердження інтерв'юера. Використання неконфліктних тактик є більш характерним для респондента сучасної німецькомовної преси, а конфліктних – україномовного публіцистичного інтерв'ю. *Стратегію надання інформації інтерв'юеру* представляють такі неконфліктні тактики: “*direkte Antwort*”/ «пряма відповідь»; «випереджувальна відповідь», що є властивою для сучасного україномовного інтерв'ю; “*verbreitete Antwort*”/ «поширена відповідь»; “*die Verwaltung*”/ «керування» та конфліктні тактики: “*die Verweisung auf die ungehörige Frage*”/ «азначення недоречності запитання», “*kurze Antwort*”/ «коротка відповідь», “*die Gegenfrage*”/ «зустрічне запитання», “*das Ignorieren*”/ «ігнорування». *Стратегію вираження точки зору респондента*

відображають неконфліктні тактики: “*direkte Korellation*”/ «пряма кореляція» і “*die Erklärung*”/ «пояснення», яка включає “*konkretisierte Erklärung*”/ «конкретизуюче пояснення» та “*verallgemeinerte Erklärung*”/ «узагальнююче пояснення», а також конфліктні тактики: “*die Erklärung der Uneinigkeit*”/ «пояснення незгоди», “*die Verweisung auf die ungehörige Aussage*”/ «зазначення недоречності висловлювання», “*verschobene Antwort*”/ «зміщена відповідь», “*das Schweigen*”/ «мовчання» і “*die Entgegensetzung*”/ «протиставлення», що містить тактики “*vollständige Nichtübereinstimmung*”/ «повна невідповідність» та “*teilweise Nichtübereinstimmung*”/ «часткова невідповідність».

Проведене дослідження довело, що інтерв'ю у сучасній пресі створюються відповідно до комунікативних намірів, прагматичної настанови та взаємодії їх колективних авторів: журналіста-інтерв'юера, респондента й читача згідно з жанровими ознаками інтерв'ю і при цьому слугують засобом утілення ментально-когнітивних почуттів свідомості автора та адекватної інтерпретації їх читачем. Одержані результати дисертації можуть бути використані для подальших розвідок у загальному мовознавстві щодо когнітивних, функціональних та прагматичних особливостей текстів різних типів.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях:

1. Саламатіна О. О. Інтерв'ю сучасної німецькомовної преси як когнітивне явище / О. О. Саламатіна // Міжкультурна германістика в українському контексті : регіон. наук.-практ. конф., 27-28 трав. 2010 р. : тези доп. – Миколаїв : МДУ імені В. О. Сухомлинського, 2010. – С. 119–123.
2. Саламатіна О. О. Лінгвокогнітивний аспект картини світу / О. О. Саламатіна // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : У 4 ч. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – Вип. 81 (4). – С. 16–19.
3. Саламатіна О. О. Особливості композиційної структури інтерв'ю у сучасній німецькомовній пресі / О. О. Саламатіна // Новітня філологія. – Миколаїв : МДГУ імені Петра Могили, 2009. – № 11 (31). – С. 85–95.
4. Саламатіна О. О. Прагматичний аспект сучасного публіцистичного інтерв'ю / О. О. Саламатіна // Нова філологія : зб. наук. пр. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – Вип. 47. – С. 122–126.
5. Саламатіна О. О. Прагматичні стратегії інтерв'юера у сучасному німецькомовному публіцистичному інтерв'ю / О. О. Саламатіна // Новітня філологія. – Миколаїв : ЧДУ імені Петра Могили, 2010. – № 14 (34). – С. 34–45.
6. Саламатіна О. О. Проблема автора в інтерв'ю сучасної німецькомовної преси / О. О. Саламатіна // Новітня філологія. – Миколаїв : МДГУ імені Петра Могили, 2008. – № 9 (29). – С.

100–110.

7. Саламатіна О. О. Функціональний аспект сучасного публіцистичного інтерв'ю / О. О. Саламатіна // Новітня філологія. – Миколаїв : ЧДУ імені Петра Могили, 2010. – № 37. – С. 34–44.

АНОТАЦІЯ

Саламатіна О. О. Мовленнєвий жанр «інтерв'ю» в сучасній німецькомовній та україномовній пресі: функціональні та прагматичні ознаки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.15 – загальне мовознавство. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2011.

Дисертацію присвячено комплексному лінгвістичному аналізу когнітивних, функціональних і прагматичних ознак мовленнєвого жанру «інтерв'ю» в сучасній німецькомовній та україномовній пресі.

У роботі вдосконалено методичку концептуального моделювання текстів шляхом з'ясування фреймово-слотової організації інтерв'ю і побудови на її основі семантичної класифікації сучасних німецькомовних та україномовних публіцистичних інтерв'ю. Виокремлено й систематизовано функції вербальних композиційних компонентів інтерв'ю з вказівкою на їх домінуючу роль у межах кожного конкретного складника. Розкрито специфіку взаємодії учасників комунікації в текстах інтерв'ю сучасної німецькомовної та україномовної преси та охарактеризовано мовленнєві стратегії й тактики інтерв'юера та респондента, спрямовані на реалізацію їх комунікативних намірів і прагматичної настанови.

Ключові слова: мовленнєвий жанр «інтерв'ю», фреймова організація, вербальний компонент, мовленнєва стратегія, мовленнєва тактика, інтерв'юер, респондент, комунікативний намір, прагматична настанова.

АННОТАЦИЯ

Саламатина О. А. Речевой жанр «интервью» в современной немецкоязычной и украиноязычной прессе: функциональные и прагматические признаки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.15 – общее языкознание. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2011.

Диссертация посвящена комплексному лингвистическому анализу когнитивных,

функциональных и прагматических особенностей речевого жанра «интервью» в современной немецкоязычной и украиноязычной прессе.

В работе усовершенствована методика концептуального моделирования текстов путем определения фреймово-слотовой организации интервью и построения на ее основе семантической классификации современных немецкоязычных и украиноязычных публицистических интервью. В зависимости от того, отражает ли интервью сообщение респондента о фактах или раскрывает взгляды относительно определенной проблемы, выделены такие его виды: интервью-сообщение, интервью-мнение, интервью-сообщение с выражением мнения. В каждом из указанных видов определены подвиды: интервью-несогласие и интервью-описание. В исследовании рассмотрены основные признаки вышеупомянутых видов интервью и их составляющих на примере интервью современной немецкоязычной и украиноязычной прессы, представлена их сравнительная характеристика, а также построены сценарии, описывающие семантическое ядро текстов этого жанра. Выделены и охарактеризованы основные тематические составляющие периферической зоны современного публицистического интервью в немецком и украинском языках.

В диссертации определены и систематизированы функции вербальных композиционных компонентов интервью современной немецкоязычной и украиноязычной прессы, зависящие от ситуации, коммуникативных задач и прагматической цели автора.

В результате проведенного исследования раскрыта специфика взаимодействия участников коммуникации в современных немецкоязычных и украиноязычных публицистических интервью, охарактеризованы речевые стратегии и тактики интервьюера и респондента, направленные на реализацию их коммуникативных намерений и прагматической установки, что способствует дальнейшей разработке теоретических вопросов прагмалингвистики.

Ключевые слова: речевой жанр «интервью», фреймовая организация, вербальный компонент, речевая стратегия, речевая тактика, интервьюер, респондент, коммуникативное намерение, прагматическая установка.

SUMMARY

Salamatina O. O. Speech Genre “Interview” in the Modern German-Language and Ukrainian-Language Press: Functional and Pragmatic Features. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in philology, speciality 10.02.15 – General Linguistics. – The state institution “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky”, Odesa, 2011.

The dissertation presents a complex linguistic analysis of cognitive, functional and pragmatic features of the speech genre “interview” in the modern German-language and Ukrainian-language press.

The procedure of conceptual text modelling has been improved, frame organization of interview has

been determined and semantic classification of the modern publicistic German-language and Ukrainian-language interviews has been constructed. Dominant functions within each particular verbal component of interview have been distinguished and systematized. Specific features of communicants' interaction in the modern German-language and Ukrainian-language interviews have been revealed. The interviewer's and respondent's speech strategies and tactics, aimed at realizing their communicative intentions and pragmatic objective have been characterized.

Key words: speech genre "interview", frame organization, verbal component, speech strategy, speech tactics, interviewer, respondent, communicative intention, pragmatic objective.

Оригінал-макет виготовлений видавцем Букаєв Вадим Вікторович
вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02.03.2007 р.
Тел. 0949464393, 0487431393 email – bukaev@gmail.com

Видруковано з оригінал-макету
Підп. до друку 16.05.2011. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 пр.